

Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanında Kavram Öğretiminde Örnek Etkinlik Tasarımı: Kavram Bulmacaları

Sample Activity Design for Concept Teaching in Social Studies Course 6th Grade Active Citizenship Learning Area: Concept Puzzles

ÖZET

Bu çalışmadaki amaç; sosyal bilgiler dersi öğretmenlerinin, öğretmen adayların ve araştırmacıların, sosyal bilgiler derslerinde öğrenme faaliyetlerine dönük olarak, 6. Sınıf düzeyi sosyal bilgiler dersindeki temalardan etkin vatandaşlık konularında yer alan kavramların öğretimine ilişkin; kavramları pekiştirme etkinlikleri ve etkinlik önerisi olarak kavram bulmacaları geliştirmektir. Bu amaçla araştırmacı tarafından, çengel bulmacaları ile kelime avı bulmacaları oluşturulmuştur. Bulmacalardan bir tanesi çengel, iki tanesi ise kelime avı bulmacası olarak düzenlenmiştir. Çalışma Sosyal bilgiler 6.sınıf düzeyindeki etkin vatandaşlık öğrenme alanındaki konularda yer alan kavramlara yönelik hazırlanmıştır. Konu alanı incelemesi sonucunda; kavram öğretimi süreçlerine ilişkin olarak kavram bulmacalarının önemine ilişkin çalışmalar bulunmakta ancak; Türkiye’de kavram öğretiminde kavram bulmacaları ve uygulamaları konusundaki araştırmaların içerik, yöntem ve sayısal olarak istenilen düzeyde olmadığı ifade edilebilir. Eğitim öğretim faaliyetlerinde temel eğitim kapsamındaki ilkökul ve ortaokul, kavram öğretiminde kavram oluşturma ve kavram kazanmada temellerin olduğu dönem olarak sosyal bilgiler dersi kavramlarının öğretiminde de önemlidir. İlkokul 4.sınıf itibarıyla okutulan sosyal bilgiler dersi öğretim programının ana unsurları beceri, değer ve kavram öğretimidir. 2018 Sosyal bilgiler dersi öğretim programında kavram öğretiminin önemi vurgulanmakta ve programın uygulanmasında dikkat edilecek hususlarda, bu konu özel bir maddede açıklanmakta, öğrencilerin kavram kazanmaları ile ilgili etkinliklere de ders kitaplarında yer verildiği görülmektedir. Çalışmadan elde edilen sonuçların bu doğrultuda; derslerde sosyal bilgiler öğretmenleri, öğretmen adayları ve alana ilişkin araştırmacılara; çalışmalarında etkinlik önerisi olabileceği ve kaynak materyal olarak kullanabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kavram bulmacası, Etkin vatandaşlık, Sosyal bilgiler.

ABSTRACT

The purpose of this research; regarding the learning activities of social studies teachers, teacher candidates and researchers in social studies courses, regarding the teaching of concepts on the topic of active citizenship theme in the 6th grade social studies course; The aim is to develop concept puzzles as concepts reinforcement activities and activity suggestions. For this purpose, crossword puzzles and word search puzzles were created by the researcher. One of the puzzles is designed as a crossword puzzle and two of them are designed as word search puzzles. The study was prepared for the concepts in the field of active citizenship learning at the 6th grade level of Social Studies. As a result of the subject area investigation; There are studies on the importance of concept puzzles regarding concept teaching processes, but; It can be stated that the research on concept puzzles and their applications in concept teaching in Turkey is not at the desired level in terms of content, method and numerical. In education and training activities, primary and secondary schools are also important in basic education for concept teaching in social studies course concepts as the period in which the foundations of concept formation and concept acquisition are formed in concept teaching. The main elements of the social studies curriculum taught starting from the 4th grade of primary school are teaching skills, values and concepts. In the 2018 social studies course curriculum, the importance of concept teaching is emphasised and the issues to be taken into account in the implementation of the program are described in a special article, and it can be seen that activities related to students' concept acquisition are also included in the textbooks. In this direction, the results obtained from the study; social studies teachers, teacher candidates and researchers in the field; It is thought that it can be an activity suggestion in studies and can be used as source material.

Keywords: Concept puzzle, Active citizenship, Social studies.

GİRİŞ

Bilginin organize edilmesinde, tasarımlanmasında ve düşüncelerin ifade edilmesinde kullanılan kavramlar, nitelikleri gereği soyut özelliktedirler. Sosyal bilimlerin disiplin alanları olan tarih, coğrafya, sosyoloji, siyaset bilimi, antropoloji vb. disiplinlere ilişkin kavramlarda bilginin zorunluluğu, dünyayı tanımlama ve anlamlandırma noktalarında önem teşkil etmektedir. Kavram bilgisi ve kavram öğretiminde sosyal bilgiler dersinin yeri önemlidir. Sosyal bilgiler derslerinde, sosyal bilimlerin disiplinlerinin kavramlarına yer verilmesi ve bu kavramların sonraki

Serdal Günay¹
Cengiz Dönmez²

How to Cite This Article

Günay, S. & Dönmez, C. (2024). “Sosyal Bilgiler Dersi 6. Sınıf Etkin Vatandaşlık Öğrenme Alanında Kavram Öğretiminde Örnek Etkinlik Tasarımı: Kavram Bulmacaları” International Social Sciences Studies Journal, (e-ISSN:2587-1587) Vol:10, Issue:7; pp:1277-1290. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12820669>

Arrival: 11 June 2024
Published: 27 July 2024

Social Sciences Studies Journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

¹ Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0002-9827-2172

² Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü, Ankara, Türkiye. ORCID: 0000-0002-6509-4664

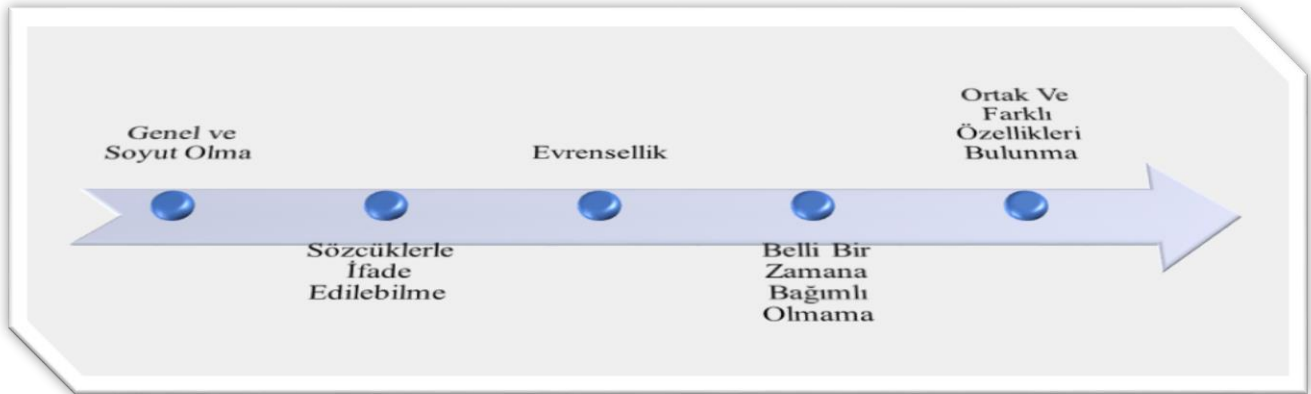
kavramların öğrenilmesinde önkoşul özellik sunması ile sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında kavram öğretiminin temel boyutlarından biri olarak ele alınmasındaki gerekçelerden biri olarak ifade edilebilir (Tokcan, 2015). Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı’nın her öğretim kademesinde yer alan derslerin öğretim programlarının üç temel boyutu bulunmaktadır. Bunlar; kazanım, beceri ve kavram boyutlarıdır. Talim terbiye Kurulu tarafından hazırlanan ve belirli dönemlerde değiştirilerek yenilenen, öğretim kurumlarındaki derslerin öğretim programlarında üç boyuta ilişkin amaçlar, uygulama esasları gibi unsurlara yer verildiği görülmektedir (Demirel, 2017). Kavramlar ve kavram öğretimi sosyal bilgiler dersinde de önemli bir yer tutmakta, 2018 SBDÖP’de (sosyal bilgiler dersi öğretim programı) bu duruma vurgu yapılmaktadır (MEB, 2018).

Kavram

Eğitim araştırmalarında kavramlarla ilgili yapılmış araştırmalarda kavramın halen kabul gören tek bir tanımı bulunmamaktadır. Kavrama ilişkin birçok araştırmacının tanımları ve açıklamaları bulunmakla birlikte; bazı tanım ve açıklamalarda; bir başka deyişle kavramlar insanların zihnindeki soyut temsillerdir. Öktem (2006: 25)’e göre; kavram, bilgi yaratma sürecinde düşüncelerin ifadesinde rol oynayan soyut unsurlardır. Aynı zamanda konuyla ilgili mevcut bilgileri düzenleyen, ilişki kuran ve bağlayan enstrümanlardır. Cüceloğlu (1991: 215) kavramı: belirli özelliklere odaklanan olaylar, nesnelere, kelimeler ve semboller olarak ifade etmiştir. Mortarella (1986)’nın kavram tanımındaki ifadeler;

1. Kavramın isimleri,
2. Kavramın ayırt eden özellik veya özellikleri,
3. Kavramın ayırt eden olmayan özellik veya özellikleri,
4. Kavrama ilişkin örnekler; olarak belirtilmektedir (Öztürk, 2011: 114).

Kavramsal tanımlamalarda, kelime veya sözcüklerin kavram olarak tanımlanabilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerektiği belirtilerek, bu doğrultuda alana dönük araştırmacılarca kavram sınıflandırma özellikleri ve kavram tanımlama testleri geliştirilmiştir (Tokcan, 2015).

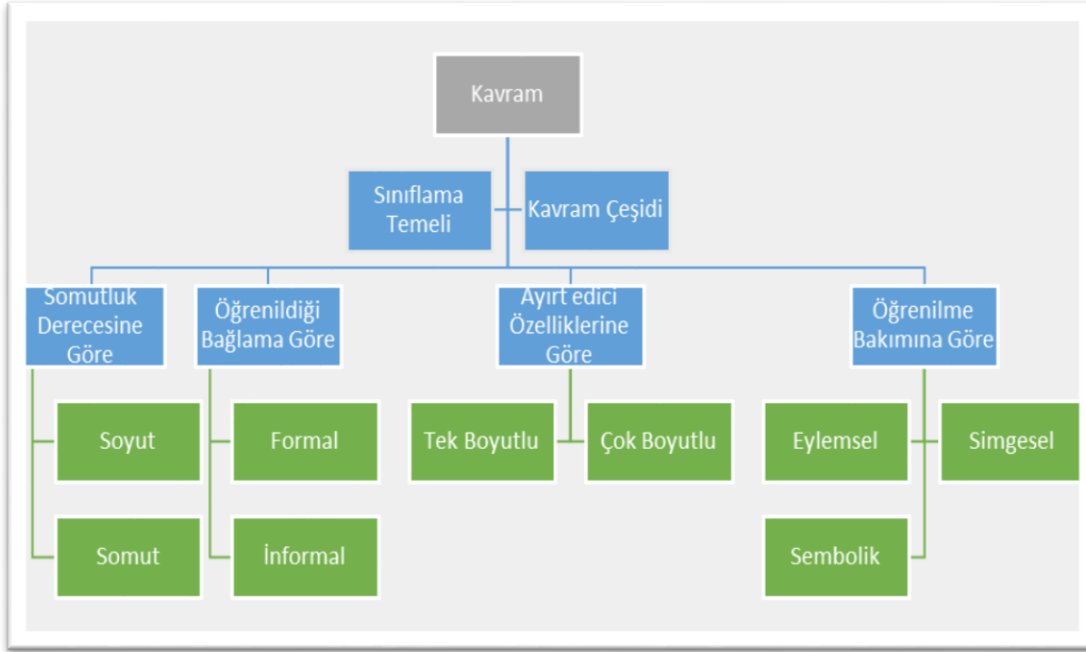

Şekil 1: Kavram Tanımlama Testi

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Kavramların Önemi

İnsan zihninde kavramlar, farklı özellikler ve sınıflandırmalar ile belirli bir süreçle tasarlanmış bir yapıdır. Kavramlar çok çeşitlidir, bağlama, konu alanına ve yaşam durumuna göre çok farklı kavramlar bulunmaktadır. Kavramlar insanların kişisel ve toplumsal yaşamlarını, deneyimlerini ve düşüncelerini etkilemekte ve insan hayatında önemli bir yer tutmaktadır. Bu bakımdan her kavrama gerekli ihtimam gösterilerek ve eğitimin her alanında etkili ve verimli kavram öğretimi süreçleri işe koşulmalıdır. Kavramlar insan yaşamının vazgeçilmez bir unsurdur. Kavramların karmaşık özellikler gösteren dünyayı anlamamıza, anlamlandırmamıza, biçimlendirerek yönetmemize ve yorumlamamıza yardımcı olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla kavramların dünyaya ilişkin algı yönümüzü etkilediği ve algısal perspektiflerimizdeki değişkenliklere de neden olduğu da belirtilebilir. Kavramlar, dünyamızı yorumlamamıza, yorumladığımız ve anlamlandırdığımız bilgilere ilişkin temsil gücüne sahip etkin ve verimli, akla dayalı yollar geliştirmemizde bizlere imkân tanımaktadır (Candan, 1998; aktaran Kısa, 2007: 73).

Şekil 2: Martorella'ya Göre Kavram Sınıflaması

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Kavram Öğretimi ve Sosyal Bilgiler

Kavram öğretimi; ilgili kavram ve kavramların yapı ve özelliğine göre seçim yapılacak stratejilerin, yöntem ve teknikler ile öğretim materyalinin kullanım sağlanabileceği tasarım olarak tanımlanabilir. (Tay ve Öcal, 2008: 306). Kavramların öğrenilmesi kişilerin dünyaya gelmesiyle başlayarak, hayatı boyunca devam eden bir süreci ifade eder. Fakat bu süreç, kavramların basitten karmaşığa doğru kademeli olarak ilerlemesini içerir (Ülgen, 2001; aktaran Alkış, 2006: 70). Süreç olarak kavram öğretiminin, ilköğretim döneminden itibaren formal yapının ağırlık kazandığı ve ilgili dönemden itibaren, kavram öğretiminin alt yapısında sonraki kavramların kazanılmasında bu dönemin önem teşkil ettiği belirtilebilir. Bu faktörler göz önüne alındığında seçilen kavramların belirli bir ders veya konu bağlamında öğretilmeye yönelik olduğu açıktır. Belirtilen durumlarda öğrencinin ilgi ve özellikleri ile bir kavramın öğretilmesi sürecini etkilemekte olan faktörlerin dikkate alınmasının oldukça elzem ve faydalı olduğu düşünülmektedir. Bu şekilde aktif ve etkin öğrenme süreci geliştirebilir ve etkili öğrenim faaliyetleri yoluyla kavramlar kazandırılabilir. Kavram öğretimi öğretim programlarında, öğrenme ve öğretme faaliyetlerinde ve konu alanı araştırmalarında önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda kavram öğretimine ilişkin yöntem ve teknikler farklılık ve çeşitlilik göstermektedir. Sosyal bilgiler dersinin öğretim programında ifade edilen temel boyutlarından olan kavram ve kavram öğretiminin önemine vurgu yapılmaktadır. Sosyal bilgiler dersinde kavram öğretim teknikleri ile öğrencilerin anlamlı öğrenme, etkin katılımı kavram kazanımlarına yer verilmektedir (Tokcan, 2015). Aşağıdaki şekilde kavram öğretim tekniklerine yer verilmiştir.

Şekil 3: Kavram Öğretim Teknikleri

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir (Yalçınkaya ve Karaca, 2021).

Kavram Bulmacaları

Kavram öğretimi uygulamalarında eğitim amacıyla kullanılan kavram bulmacalarının, öğretmenlerin eğitsel yönlendirmeleriyle, öğrencilerde etkin katılımın sağlanarak, somut öğrenme materyalleri ile etkili özelliklere sahip olduğu ifade edilebilir. Öğrencilerin bireysel veya grupta gerçekleştirdikleri kavram bulmacalarına dönük uygulamalarda, kavram öğretiminin uygulama süreçlerinin, zihinsel pratikler oluşturularak; kavram öğrenmenin, somut hale getirilen etkinlikler kapsamında öğrenmede aktif olarak yer aldıkları görülmektedir. Öğrenciler; işbirlikçi öğrenme ile bilgilerini arkadaşlarıyla paylaşarak aynı zamanda öğrenme seviyelerini de artırabilmektedir. Bu sayede öğrencilerin sadece bilgiye erişmeye odaklanan bir bakış açısı yerine edindiği bilgiyi nerede kullanabileceğini bilen ve bunu uygulayabilen beceriler geliştirebilirler. Kavramsal bulmacalar öğrencilerin çözebilecekleri yapıda belirlenmeli ve problem çözme mantığının gelişmesine katkıları olan özelliklere sahip olmalıdır. Kavram bulmacaları aynı zamanda öğrencilerde grupta öğrenmenin yanı sıra, bağımsız öğrenebilme becerilerini de geliştirilmesinde yararlı olabilmektedir (Tokcan, 2015). Sosyal bilgiler dersinde yer alan öğrenme alanları konularındaki kavramlar; somut ve soyut kavramsal sınıflandırmalarda da belirtildiği üzere, öğrenilmesinde güçlüklerle karşılaşılacak özelliklerde olabilmektedir. Bu bağlamda gerçekleştirilen bazı araştırmalardaki kavram öğrenme faaliyetlerinde; sosyal bilgiler dersinde kavram bulmacalarının kullanımının öğrencilerin kavram kazanımlarını olumlu yönde etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır (Doğan, 2023; Liman, 2023; Onurer, 2020; Akpınar, 2019). Kavram öğretimindeki temel uygulamalar için, Sosyal bilgiler dersinin yürürlükte olan ders kitabında yer alan kavramlar, öğrenme alanındaki konuların başlangıç bölümünde belirtilmiştir. Aşağıda ilgili bölümlere ait kavramlara ilişkin görsellere yer verilmiştir.

YÖNETİME KATILYORUM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YÖNETİM BİÇİMLERİ

Hazırlanalım

1. Okulunuzda, öğrenci meclis başkanlığı seçimi için yapılan çalışmalar nelerdir? Söyleyiniz.
2. Öğrenci meclis başkanlığı seçiminde oy kullanırken neler hissettiniz? Arkadaşlarınızla paylaşınız.

6.1: Okulda Demokratik Hayat

Kavramlar

Cumhuriyet, Egemenlik (hâkimiyet), Meşrutiyet, Monarşi, Oligarşi, Teokrasi

Görsel 1. 6. Sınıf SB ders kitabı (sayfa 192)

YÖNETİME KATILYORUM

DEMOKRATİK DEVLET VE ORGANLARI

Hazırlanalım

Yukarıdaki görseller size ne ifade etmektedir? Söyleyiniz.

6.10: Devlet Yönetimindeki Güçler

Kavramlar

Sorumluluk, Yasama, Yürütme, Yargı, Yetki

Görsel 2. 6. Sınıf SB ders kitabı (sayfa 198)

YÖNETİME KATILYORUM

KARAR ALMA SÜRECİNDE BEN DE VARIM

Hazırlanalım

Sizi ilgilendiren bir konuyla ilgili düşünceniz alınmadığında neler hissedersiniz? Söyleyiniz.

6.18: Toplantı

Kavramlar

Kamuoyu, Medya, Referandum, Sivil Toplum Kuruluşu, Siyasi Parti

Görsel 3. 6. Sınıf SB ders kitabı (sayfa 204).

YÖNETİME KATILYORUM

DEMOKRASİ HER YERDE

Hazırlanalım

Seçimlerde her vatandaşın bir oy kullanma hakkına sahip olması, demokrasinin hangi özelliğini gösterir? Söyleyiniz.

6.23: Seçimde Oy Kullanma

Kavramlar

Çoğulculuk, Demokrasi, Hukuk, Katılım

Görsel 4. 6. Sınıf SB ders kitabı (sayfa 208).

Görsel 5. 6. Sınıf SB ders kitabı (sayfa 213).

Görsel 6. 6. Sınıf SB ders kitabı (sayfa 217).

6. Sınıf etkin vatandaşlık öğrenme alanındaki konularındaki kavramların isimleri aşağıda yer almaktadır.

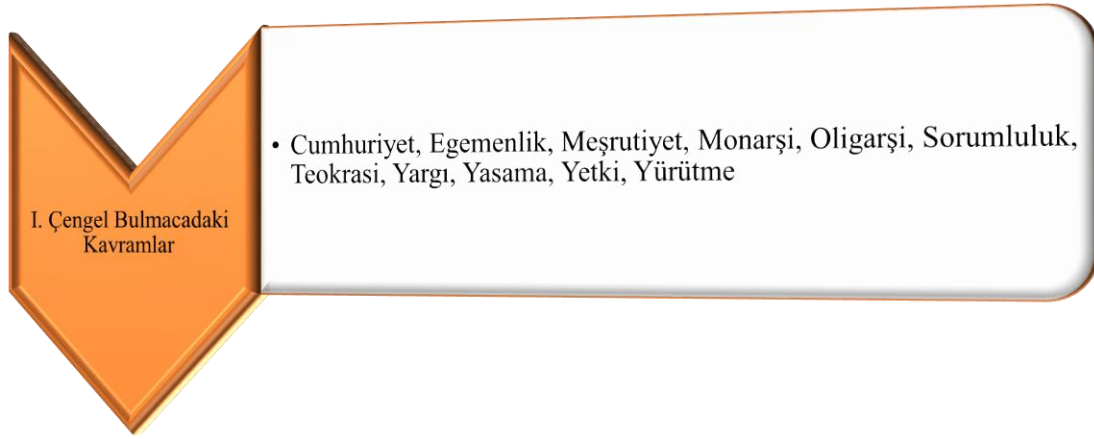
- ✓ “Geçmişten Günümüze Yönetim Biçimleri: Cumhuriyet, egemenlik, meşrutiyet, monarşi, oligarşi, teokrasi.
- ✓ Demokratik Devlet ve Organları: Sorumluluk, yasama, yürütme, yargı, yetki.
- ✓ Karar Alma Sürecinde Ben De Varım: Kamuoyu, medya, referandum, sivil toplum kuruluşu, siyasi parti.
- ✓ Demokrasi Her Yerde: Çoğulculuk, demokrasi, hukuk, katılım.
- ✓ Haklarımız ve Sorumluluklarımız Güvencede: Anayasa, yasa.
- ✓ Dünden Bugüne Türk Kadını: Pozitif ayrımcılık, cinsiyet ayrımcılığı.” (MEB, 2018).

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Sosyal bilgiler dersi öğretim programının üç temel boyutundan biri kavramlardır. Kavram öğretimine, Sosyal bilgiler dersi öğretim programında vurgu yapılarak, ders ve çalışma kitaplarında kavram öğretim etkinliklerine yer verildiği görülmektedir. Bu araştırma 6.sınıf seviyesindeki sosyal bilgiler dersinin etkin vatandaşlık alanındaki konulardaki kavram öğretiminde alternatif bir etkinlik örneği kapsamında kavram bulmacalarının geliştirilmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. Çalışma bu amaç doğrultusunda ders kitabında yer verilen; cumhuriyet, egemenlik, meşrutiyet, monarşi, oligarşi, sorumluluk, teokrasi, yargı, yasama, yetki, yürütme, anayasa, çoğulculuk, siyasi parti, demokrasi, hukuk, yasa, kamuoyu, katılım, medya, referandum, pozitif ayrımcılık, cinsiyet ayrımcılığı kavramlarına ait özelliklere yer verilen sorulardan meydana gelen kavram bulmacaları oluşturulmuştur. Bulmacalar 2018 SBDÖP 6. sınıf etkin vatandaşlık öğrenme alanında yer alan konulardaki kazanımlara dönük olarak ders kitabında yer alan kavramlara yönelik olarak hazırlanmıştır (MEB, 2018). Bu çalışma ile oluşturulan alternatif öğrenme etkinliği olarak önerilen bulmacaların; sosyal bilgiler öğretmenlerine, öğretmen adaylarına ve araştırmacılara, 6. sınıf etkin vatandaşlık öğrenme alanında yer alan kazanımlarıyla ders kitabında yer alan kavramların öğrencilere kazandırılmasında, öğrenme ortamlarının öğrenci merkezli olarak ve etkili öğrenmelerine imkân veren, bireysel ve grup etkinlikleriyle eğlenerek öğrenmelerini sağlayarak; kavram öğretiminde etkili olabileceği değerlendirilmektedir.

YÖNTEM

Araştırma nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı tarafından bilgisayar ve word kelime işlemci programı kullanılarak kavram bulmacaları oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında öncelikle 2018 SBDÖP incelenerek 6. sınıf “Etkin Vatandaşlık” alanındaki konuların kapsamındaki kazanımların ve kavramların tespit edilmesi gerçekleştirilmiştir (MEB, 2018). İlgili 6.sınıf dersi kitabı ayrıntılı olarak incelenerek etkin vatandaşlık öğrenme alanında yer verilen kavramların analiz işlemleri gerçekleştirilmiştir. Belirlenen kavramların içeriksel ve genel özellikleri listelenmiştir. Kavramların ilgili öğrenme alanındaki kazanımlar kapsamındaki tanımları doğrultusunda sıralama ve yerleştirilmeleri için taslak oluşumlar gerçekleştirilmiştir. Bu amaçla çalışmada iki adet çengel, dört adet kelime avı bulmaca olmak üzere toplam altı adet bulmaca hazırlanmıştır. Çalışmada birinci çengel bulmacada; “Geçmişten Günümüze Yönetim Biçimleri ile Demokratik Devlet ve Organları” konularında yer alan kavramlara ait özellikler, ikinci çengel bulmaca ise “Karar Alma Sürecinde Ben De Varım, Demokrasi Her Yerde ve Haklarımız ve Sorumluluklarımız Güvencede ve Dünden Bugüne Türk Kadını” konularındaki kavramlardan oluşmaktadır. Aşağıdaki şekillerde, ilgili öğrenme alanına ait konular ve kavramlara yer verilmiştir.

Şekil 4. Etkin Vatandaşlık Çengel Bulmacalarında Yer Verilen Kavramlar

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

İlgili öğrenme alanındaki konulardaki kavramların etkili öğretimi amacıyla kavram bulmacalarındaki çeşitlilik artırılarak, pekiştirilme sağlanması için kelime avı bulmacalarında kavramlara yer verilmiştir. İlgili bulmacaların yazım, içerik ve özelliklerine ilişkin olarak, uzman görüş formu kullanılarak; dil bilgisi, doktora çalışmaları olan sosyal bilgiler öğretmenleri ve üniversitelerden uzman görüşlerine başvurularak gerekli düzenlemeler sağlanmıştır.

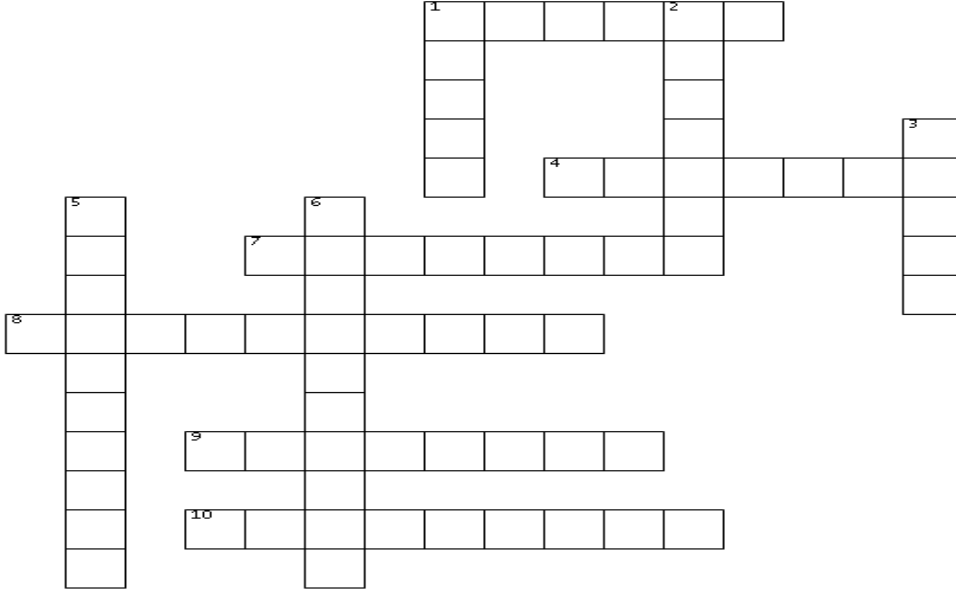
Şekil 5: Etkin Vatandaşlık Kelime Avı Bulmacalarında Yer Verilen Kavramlar

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

BULGULAR

Çalışma kapsamında geliştirilip düzenlenen üç bulmaca örneği aşağıda sunulmaktadır. Bu bulmacalar, uzman görüşleri doğrultusunda, SBDÖP etkin vatandaşlık konuları kapsamında ders etkinliklerinde kullanılabilir.

Geliştirilen Çengel Bulmaca

Şekil 6: Çengel Bulmaca 1

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Soldan sağa

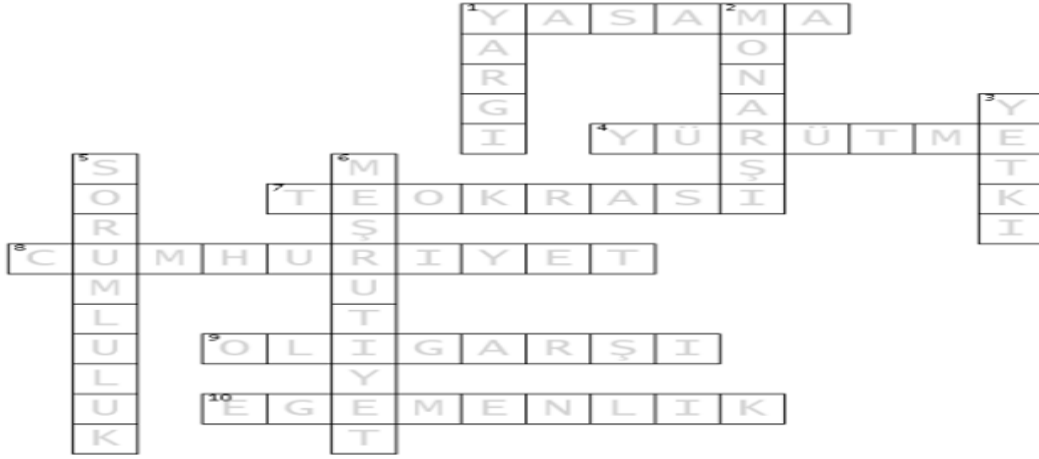
1. Devletin yasa (kanun) yapma, değiştirme ve yürürlükten kaldırma yetkisi.....
4. Yasaları uygulama işi.....
7. Devlet yönetiminde dini kuralların geçerli olduğu yönetim.....
8. Ulusun, egemenliğini kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kullandığı devlet biçimi.....
9. Egemenliğin ayrıcalıklı bir gruba ait olduğu yönetim şekli.....
10. Millet ve onun tüzel kişiliği olan devletin yetkilerinin hepsi.....

Yukarıdan aşağıya

1. Egemenlik veya devlet adına hukuku yorumlayan ve ona başvuran mahkemeler düzeni.....
2. Siyasi otoritenin genellikle miras yolu ile bir kişinin üzerinde toplandığı devlet düzeni.....
3. Bir görevi, bir işi yasaların verdiği olanaklara göre, belli koşullarla yürütmeyi sağlayan hak.....
5. Kişinin kendine ve başkalarına karşı olan yükümlülüklerini zamanında yerine getirmesi.....
6. Bir hükümdarın başkanlığı altında parlamento yönetimine dayanan yönetim biçimi.....

İpuçları

- ✓ Kelimeler karşıya veya aşağıya gidebilir.
- ✓ Kelimeler kesiştiğinde harfler paylaşılır

Şekil 7: Çengel Bulmaca 1 Cevapları
Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Cevaplar

Soldan Sağa

1. Yasama
4. Yürütme
7. Teokrasi
8. Cumhuriyet
9. Oligarşi
10. Egemenlik

Yukarıdan Aşağıya

1. Yargı
2. Monarşi
3. Yetki
5. Sorumluluk
6. Meşrutiyet

İpuçları

- ✓ Kelimeler karşıya veya aşağıya gidebilir.
- ✓ Kelimeler kesiştiğinde harfler paylaşılır.

Geliştirilen I. Kelime Avı Bulmacası

M	U	V	E	F	I	C	O	B	E	Y	W	R
X	K	A	M	U	O	Y	U	C	A	L	C	E
H	L	G	O	X	X	I	L	Q	T	X	W	F
F	B	E	B	H	A	N	A	Y	A	S	A	E
S	I	Y	A	S	I	P	A	R	T	I	K	R
A	C	Y	V	M	E	D	Y	A	X	M	U	A
O	B	S	N	Y	G	S	P	A	R	E	Y	N
W	N	P	J	E	G	S	S	S	U	U	B	D
V	O	E	I	D	F	N	C	A	B	A	A	U
T	Y	L	J	J	K	Y	G	Y	J	X	F	M

Şekil 8: Kelime Avı Bulmaca 1

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

1. Bir konu ile ilgili halkın genel düşüncesi.....
2. Radyo, televizyon, gazete, dergi, İnternet gibi bilgi depolamak ve iletmek için kullanılan iletişim araçlarını kapsayan genel isim.....
3. Halk oylaması.....
4. Belirli bir ülkenin seçimlerinde yarışacak adayları koordine eden bir örgütlenmedir.....
5. Bir devletin yönetim biçimini belirten, yasama, yürütme, yargı güçlerinin nasıl kullanılacağını gösteren, yurttaşların kamu haklarını bildiren temel yasa.....
6. Toplum hayatını düzenleyen kurallar.....

İpuçları

- Kelimeler her yöne gidebilir.
- Kelimeler birbirlerinin üzerinden geçerken harfleri paylaşabilirler.

M	U	V	E	F	I	C	O	B	E	Y	W	R
X	K	A	M	U	O	Y	U	C	A	L	C	E
H	L	G	O	X	X	I	L	Q	T	X	W	F
F	B	E	B	H	A	N	A	Y	A	S	A	E
S	I	Y	A	S	I	P	A	R	T	I	K	R
A	C	Y	V	M	E	D	Y	A	X	M	U	A
O	B	S	N	Y	G	S	P	A	R	E	Y	N
W	N	P	J	E	G	S	S	S	U	U	B	D
V	O	E	I	D	F	N	C	A	B	A	A	U
T	Y	L	J	J	K	Y	G	Y	J	X	F	M

Şekil 9: Kelime Avı Bulmaca 1 Cevapları

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Cevaplar

1. Kamuoyu
2. Medya
3. Referandum
4. Siyasiparti
5. Anayasa
6. Yasa

Geliştirilen II. Kelime Avı Bulmacası

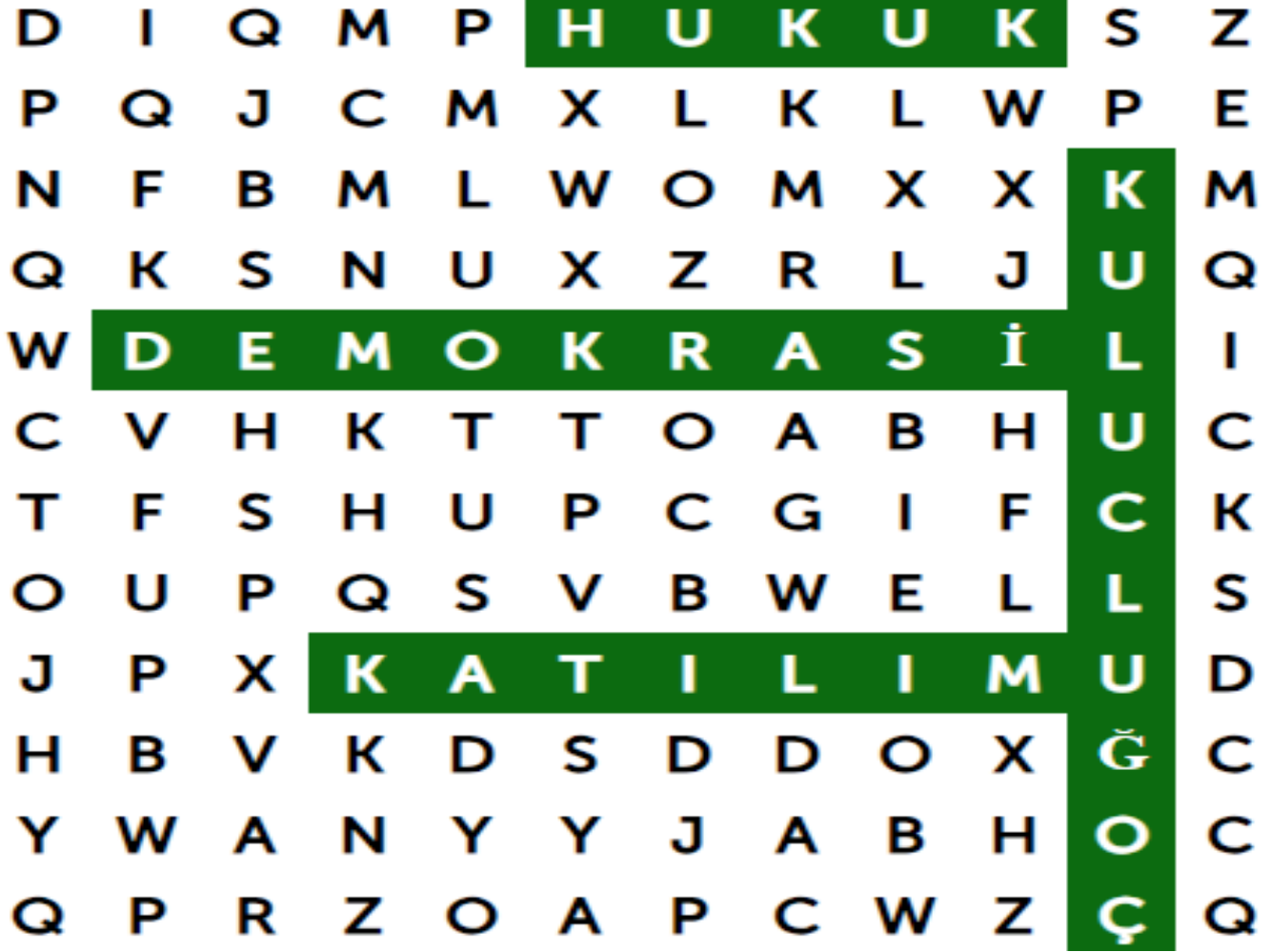
Şekil 10: Kelime Avı Bulmaca 2

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

1. Her türlü eğilimin, düşüncenin örgütlenmesini ve siyasal yaşamda, ülke yönetiminde söz sahibi olmasını kabul eden siyasal düzen.
2. Yönetimin doğrudan doğruya halkın ya da düzenli aralıklarla halkın özgürce seçtiği temsilcilerin elinde bulunduğu, tüm vatandaşların eşit sayıldığı yönetim biçimidir.
3. Bireylerin birbirleriyle ve toplum ile olan ilişkilerini düzenleyen ve devlet gücünün desteğindeki yaptırımlarla uyulması zorunlu duruma getirilen kurallar bütünüdür.
4. Halkın yöneticilerini seçtikten sonra onların yönetimle ilgili kararlarını etkileyebilmesi.

İpuçları

- Kelimeler her yöne gidebilir.
- Kelimeler birbirlerinin üzerinden geçerken harfleri paylaşabilirler.

Şekil 11: Kelime Avı Bulmaca 2 Cevapları

Kaynak: Yazar tarafından üretilmiştir.

Cevaplar

1. Çoğulculuk
2. Demokrasi
3. Hukuk
4. Katılım

TARTIŞMA VE SONUÇ

Kavram öğretiminde, yöntem ve teknik seçimi ile ders materyallerinin geliştirilmesi ve kullanılmasındaki olumsuzluklar, kavram kazanımının etkili olarak gerçekleşmemesini, derslerin sıkıcı hale gelmesi ve öğrenilenlerin kalıcılığının sağlanamaması sorunlarını meydana getirebilmektedir. Kavram bulmacalarının, öğrenme alanlarındaki konuların girişinde veya sonlarında öğrencilerin kavramları pekiştirmelerinde önemli rol aldığı görülmektedir. Eğitim öğretim faaliyetlerinde bulmaca kullanımının faydalarına rağmen ülkemizde kavram bulmacalarının kullanımına ilişkin çalışmalar kısıtlı düzeydedir. Alan yazı incelendiğinde; Sosyal bilgiler dersi kavram öğretiminde kavram bulmacalarına ilişkin yapılan araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. 2023 Yılına kadar Türkiye’de YÖK Ulusal Tez Merkezi’nin kayıtlarında yedi adet lisansüstü çalışmaya ulaşılmıştır. Bu çalışmalarda; kavram öğretimi teknikleri içinde kavram bulmacalarına yer verildiği görülmektedir. İlgili araştırmalara ilişkin incelemelerde; öğrencilerin SBDÖP’da yer verilen coğrafya alanındaki kavramların öğretiminde kavram bulmacası tekniğinin olumlu yönde etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Doğan, 2023). Sosyal bilgiler dersindeki coğrafi kavram öğretim etkinlikleri yapılandırılmış grid, kavramsal değişim metni, kavram haritaları, kavram ağları, anlam çözümleme tabloları ve kavram bulmacası metotlarından yararlandığı, kavramların öğretiminde, kavramlara ilişkin önem dereceleri, özellikleri ve kavram ilişkilerindeki eksiklikler belirtilmektedir (Liman, 2023). 8. Sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde geçen tarihsel kavramların öğretiminde tarihsel düşünme becerilerine etkisinin incelendiği diğer bir araştırmada; kavram bulmacası tekniğinin

de uygulandığı kavram öğretimi uygulamalarının, tarihsel düşünme becerilerinde etkili olduğu sonucuna varılmıştır (Onurer, 2020). 4. sınıf seviyesi Sosyal Bilgiler dersindeki "Etkin Vatandaşlık" alanındaki vatandaşlık ilişkin kavramların yanlışlarını belirlemek ve kavram yanlışlarını gidermek için kavram bulmacalarına da yer verilerek gerçekleştirilen öğrenme faaliyetlerinin etkilerini görmek amacıyla Akpınar (2019) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonuçlarında; öğrencilerin kavram yanlışlarının giderilmesinde olumlu etkiler oluşturduğu belirlenmiştir (Akpınar, 2019). Çalışma kapsamında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin, öğretmen adaylarının ve araştırmacıların; 6. Sınıf düzeyi sosyal bilgiler etkin vatandaşlık alanındaki kazanımlar ve ders kitabında yer alan kavramlara yönelik çengel ve kelime avı bulmaca örnekleri geliştirilerek, kullanıma sunulmak üzere hazır hale getirilmiştir. Kavram öğretiminde alana katkı sağlaması amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, alternatif etkinlik olarak oluşturulan kavram bulmacalarının, özellikle soyut kavramların ağırlıkta olduğu 6. sınıf sosyal bilgiler dersi etkin vatandaşlık alanındaki konularda yer alan kavramların öğretiminde; sosyal bilgiler öğretmenlerine, öğretmen adaylarına ve araştırmacılara kaynaklık edebileceği düşünülmektedir.

Öneriler

Araştırmacılar tarafından; kavram öğretimin tekniklerinden kavram bulmacalarına ve diğer kavram öğretim tekniklerine, kavram başarılarının belirlendiği, nicel ve karma yöntem araştırmalarla, öğrenci erişimi ve görüşlerinin ortaya koyulduğu yeni araştırmalarla alana katkı gerçekleştirilebilir. MEB'in hazırladığı değerler eğitime ilişkin kılavuz, yayınlanmıştır. Benzer şekilde örnek uygulamalara yer verilen, kavram karikatürlerinin de yer aldığı kavram öğretimi e-kılavuzu hazırlanarak yayınlanabilir. Öğretmenlere ve öğretmen adaylarına hizmet öncesi ve hizmet içi eğitim kapsamında kavram bulmacaları ve diğer kavram öğretim tekniklerinin de yer aldığı eğitimler düzenlenerek, katılımları sağlanabilir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında; kavram öğretim tekniklerinden olan kavram bulmacalarına ve diğer kavram tekniklerine ve bunlara ilişkin uygulama önerilerine yer verilerek, sosyal bilgiler öğretmenlerine ve öğretmen adaylarına kılavuzluk edilmesinde rehberlik sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, K. Ü. (2003). Aktif Öğrenme. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
- Akçaş, M. S. (2004) Ortaöğretim Kurumlarında Öğrencilere Gezi Etkinlikleri Yoluyla Coğrafi Kavram Öğretimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Akpınar, B. (2019). İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Vatandaşlık İle İlgili Kavram Yanlışlarının İncelenmesi ve Giderilmesi: Bir Eylem Araştırması. İstanbul: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Alibekiroğlu, Z. (2017) İlkokul Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Kavram Öğretiminde Oyunun. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Alkış, S. (2006). İlköğretim Öğrencilerinin Yağış Kavramını Algılamaları Üzerine Bir Çalışma. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Atasayar, A. (2019) Kavram Öğretimi Sürecine Yönelik İçerik Geliştirme Aracının Tasarlanması ve Kullanışlılığı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Atabay, M. (2021) Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Kavram Öğretiminde Metafor Kullanımı -11. Sınıf 3. Ünite Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Atasoy, Ü. (2019). Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Eğitsel Oyunlar Yoluyla Kavram Öğretimi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Atılğan, H. (Ed.). (2019). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme (12. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bilgin, D. (2018) Türkçe Dersinde Bulmaca İle Kavram Öğretiminin Öğrenci Başarısına ve Ders Karşı Tutuma Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Çelik, S. (2007) Zihinsel Yetersizlik Gösteren Çocuklara Kavram Öğretiminde Doğrudan Öğretim ve Eşzamanlı İpucuyla Öğretimin Etkililik ve Verimliliklerinin Karşılaştırılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Cevher, T. Y. (2019) Öge Gösterim Kuramına Dayalı Kavram Öğretiminin Ortaokul 7. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Dersindeki Başarılarına Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Cüceloğlu, D. (1991), İnsan ve davranışı (Psikolojinin temel kavramları). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çelikten, M. ve Teyfur, M. (Ed.). (2014). Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Sınıf Yönetimi (3. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

- Çetin, T., ve İnel, Y. (2020). Coğrafya Öğretiminde Webquest Uygulamaları. A. Sezer (Ed.) içinde, Coğrafya Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı (s. 247-258). Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2012). Öğretim İlke ve Yöntemleri Öğretme Sanatı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ö. (2017). Eğitimde Program Geliştirme Kuramdan Uygulamaya. Pegem Akademi, Ankara.
- Doğan, B. A. (2023) Kavram Bulmacalarının Sosyal Bilgiler Coğrafya Konularının Öğretiminde Başarıya Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tokat
- Kısa, F. (2007). İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Beyin Fırtınası Tekniğiyle Kavram Öğretiminin Öğrencilerin Akademik Başarı Düzeylerine Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Liman, B., B. (2023). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarındaki Coğrafi Kavramların İncelenmesi. Muğla: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- MEB (2018). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar). 20 Ocak 2024 tarihinde <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%C4%B0LG%C4%B0LER%20C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf> adresinden erişilmiştir.
- Öktem, G. (2006). İlköğretim 4. Ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Kavramları Anlama ve Kazanma Düzeyleri (Yeni programın pilot uygulaması Samsun ili örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Osman Paşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Öztürk, C., Dilek, D. (2005) “Öğretimde Kavram ve Genellemelerin Geliştirilmesi”, Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi (Yeni Programa Göre Geliştirilmiş). (5. Baskı). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Onurer, C. (2023). 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Geçen Tarihsel Kavramların Öğretiminin Tarihsel Düşünme Becerilerine Etkisi. İstanbul: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sever, R. (Ed.) (2021). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kavram Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Yalçinkaya, E. ve Karaca, A. (2021) Sosyal Bilgiler Eğitiminde Kavram Öğretimi. (1. baskı). Sever, R. (Ed.) içinde, Kavram Öğretme Teknikleri (sf. 203-240). Ankara: Pegem Akademi.
- Tay, B. ve Öcal, A. (2008). (Editör). Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi.
- Tokcan, H. (2015). Sosyal Bilgilerde Kavram Öğretimi. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Ulusoy, A. (2006). Kaynaştırma Eğitimi Kapsamında Eğitim Yapılarında Engellilerin Kullanımına Yönelik Mimari Düzenlemeleri. İzmir: Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yelken, Y., T. (2017). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı (Genişletilmiş 14. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.